

Eszenyiné Borbély Mária

A magyar könyvtárosok digitális kompetenciamérésének lehetséges fogalmi kerete és indikátorai

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete – felismerve a könyvtárak és könyvtárosok vitathatatlan szerepét a lakosság digitális kompetenciájának fejlesztésében – elhatározta, hogy az európai sztenderdekhez igazodva elkészíti a könyvtáros digitális kompetenciák mérésének keretrendszerét és indikátorait. A munka elméleti alapját az Európai Bizottság kezdeményezésére elkészült DIGCOMP keretrendszer jelenti. A tanulmány a nagyon sokoldalúan hasznosítható keretrendszer bemutatásán túl egy lehetséges indikátorkészletre is ráírnyítja a figyelmet.

Tárgyszavak: *információs társadalom; digitális technika; technikai kultúra; információs műveltség; könyvtáros*

A lakosság digitális kompetenciájának fejlesztésére irányuló első elképzelések már az 1990-es évek elején napvilágot látott nemzeti vagy regionális információs társadalom stratégiákban is megjelentek. Magyarországon az első próbálkozásokat követően 2001-ben jelent meg az első hivatalos információs társadalom stratégia, *Nemzeti Információs Társadalom Stratégia* [1] (NITS) néven, amely egy átfogó koncepciót fogalmazott meg az információs társadalom kiépítésére. Ezt 2003-ban követte a *Magyar Információs Társadalom Stratégia* [1], majd a legutóbbi 2014-ben megjelent *Nemzeti Infokommunikációs Stratégia* [2], mely a digitális infrastruktúra, kompetencia, gazdaság és állam területére fókuszálva fogalmazza meg a 2014–2020 közötti időszak legfontosabb célkitűzéseit. Míg a magyar információs társadalom építése a stratégiák felől közelítve kissé hektikusnak és ötletszerűnek tűnik, ugyanakkor a könyvtárak és könyvtárosok szerepvállalása a folyamatban már évtizedek óta egyértelmű és következetes. A könyvtárosok ott voltak, amikor a lakosság digitális jártasságát fejlesztendő IT mentorokra volt szükség, vagy éppen e-Magyarország pontok jelentek meg országszerte, és a kezdetektől fogva folyamatosan tartják a digitális kompetenciafejlesztő programjaikat is. Napjainkra ez a szerepvállalás már törvényben deklarált feladatává vált az intézményeknek. Az 1997. évi CXL. törvény (kulturális törvény) a nyilvános könyvtárak alapfeladatává teszi a könyvtárhaználóknak segítségét a digitális írástudás, az információs műveltség elsajátításában, az egész életen át tartó tanulás folyamatában.

A statisztikai adatok szerint 2014-ben a könyvtárak 4508, a könyvtári szolgáltatóhelyek 843 digitális kompetenciafejlesztő programot tartottak, melyeken összesen 57 831 fő vett részt. Ezek az adatok nem tartalmazzák a használóképző programokat és az azokon résztvevők számát. [3]

Ez a feladatellátás és szerepvállalás értelemszerűen megköveteli, hogy a könyvtárosok magas szintű digitális írástudással, digitális kompetenciával, információs műveltséggel rendelkezzenek. Eljött az idő, hogy reális képet kapjunk a könyvtárosok digitális kompetenciaszintjéről. Ez egyrészt azért fontos, mert csak a valós állapot ismeretében lehet fejlesztő lépéseket megfogalmazni, másrészt pedig fontos lehet annak igazolására is, hogy joggal vagyunk a digitális írástudás, az információs műveltség fejlesztésének kulcsszereplő; és, hogy ez utóbbi állítás igazolása miért is ennyire lényeges. Magyarország jelenlegi infokommunikációs stratégiájának SWOT elemzésében a digitális kompetenciafejlesztést támogató lehetőségek között a könyvtárak a következőképpen kerülnek említésre: „rendelkezésre áll az országos eMagyarország és az eTanácsadói hálózat és módszertan, továbbá egy sor helyi közösségi intézmény (IKSZT, könyvtár, iskola stb). A stratégia egy másik pontja egy kissé pozitívabban csengő mondatban így említi a könyvtárakat: „Képzési és motivációs programok a digitális írástudás terjesztésére a közösségi terek (eMagyarország Pontok, IKSZT-k, könyvtárak stb.), illetve oktatási, kulturális és közösségi intézmények bázisán, a leginkább rászoruló célcsoportok-

ra fókuszálva (pl. munkanélküliek, hátrányos helyzetű családok, idősek stb.).”[2] Az előbbiek alapján joggal érezhetjük úgy, hogy van még teendők ezen a területen, hogy a döntéshozók figyelmét ráirányítsuk a könyvtári intézményrendszerben rejlő lehetőségekre.

A *Magyar Könyvtárosok Egyesülete* – felismerve a könyvtárak és könyvtárosok vitathatatlan szerepét a lakosság digitális kompetenciájának fejlesztésében – elhatározta, hogy az európai sztenderdekhez igazodva elkészíti a könyvtáros digitális kompetenciák mérésének keretrendszerét és indikátorait. Az egyesületet szervezeti kiterjedtsége alkalmassá teszi arra, hogy országos, reprezentatív felmérést végezzen a szakma valamennyi képviselőjét bevonva a vizsgálatba.

A digitális írástudás, a digitális kompetencia, az információs műveltség fogalmi keretrendszerei és indikátorai viszonylag nagy bőségben állnak ma már rendelkezésünkre. Ezek egy része általános, mint például az Európai Unió 2010-ben elfogadott digitális menetrendje, a *Digital Agenda for Europe* [4], vagy szakmaspecifikus, mint például az *European e-Competence Framework* [5], vagy a japán *Common Career Skills Framework* [6], az IT szektorra összpontosítva. Az *Amerikai Könyvtáros Egyesület*, az ALA 2000-ben jelentette meg *Information literacy and competency standards for higher education. Association of College and Research Libraries* [7], címmel teljesítményindikátorait a felsőoktatás számára. Az UNESCO 2008-ban adta közre a *Towards Information Literacy Indicators* [8], címmel az információs műveltség elméleti keretrendszerét és mérésének lehetséges indikátorait. Ugyancsak az UNESCO tette közzé 2011-ben a *Towards media and information literacy indicators* [9], című kiadványát, a média és információs műveltség lehetséges indikátoraival, továbbá *ICT Competency framework for teachers* [10], címmel a pedagógus kompetenciákról. Az Európai Tanács DIGCOMP projektje eredményeként létrejött egy keretrendszer [11] majd az *EU wide indicators of Digital Competence* [12] címmel 2014-ben jelent meg egy mutatórendszer, amelyet a *Digitális Ágenda* 2014-es eredményeinek felméréséhez használták első ízben.

A felsorolt dokumentumok címei is jelzik, hogy számos nehezen definiálható fogalommal van dolgunk, ha információs műveltségről, média és információs műveltségről, digitális írástudásról vagy digitális kompetenciáról beszélünk. Mind a hazai, mind pedig a nemzetközi szakirodalom évti-

zedek óta próbál az előbbiekben felsorolt fogalmakra érvényes definíciót adni.

Az információs műveltség fogalmát az *Alexandriai Nyilatkozat* közismerten a következőképpen definiálja: [13]

Az információs műveltség

- magába foglalja az információs igény felismeréséhez és az információ megtalálásához, értékeléséhez, felhasználásához és előállításához a kulturális és társadalmi kontextusban szükséges kompetenciákat;
- döntő fontosságú az egyének, a vállalkozások (különösen a kis- és közepes vállalkozások), a régiók és nemzetek versenyképességéhez;
- kulcsot ad olyan tartalmak hatékony eléréséhez, használatához és előállításához, amelyek támogatják a gazdasági fejlődést, az oktatást, az egészségügyi és szociális szolgáltatásokat, és a modern társadalmak valamennyi további szegmensét, és ezáltal létfontosságú alapot nyújt a *Millenniumi Fejlesztési Célok* és az *Információs Társadalom Csúcstalálkozó* céljainak megvalósításához; és
- a kurrens technológiákon túlmenően felöleli a tanulást, a kritikus gondolkodást és értelmezést képességét a szakmai határokon túl, és kompetenssé teszi az egyéneket és a közösségeket.

A digitális kompetencia fogalma az Európai Parlament és az Európai Tanács 2006-ban bevezetett meghatározása [14] szerint az információs műveltségnek valamennyi, az UNESCO és az IFLA által az Alexandriai Nyilatkozatban közzétett tartalmi elemét magában hordozza, ahogyan azt a következő definíció részletben is olvashatjuk.

A digitális kompetencia megköveteli az információs társadalom technológiai (IST) természetének, szerepének és lehetőségeinek alapos megértését és ismeretét a mindennapokban: a magán- és a társas életben, valamint a munkában is. Ez magába foglalja az alapvető számítógépes alkalmazásokat, mint például a szövegszerkesztés, táblázatkezelés, adatbázisok, az információ tárolása és menedzselése, és az internet, valamint az elektronikus médián keresztül a munka, a szabadidő, az információmegosztás és a hálózati együttműködés, a tanulás és a kutatás céljából történő kommunikáció lehetőségeinek és esetleges veszélyeinek megértését. Az egyéneknek meg kell érteniük, hogy az IST hogyan tudja támogatni a kreativitást és az innovációt, tisztában kell lenniük az elérhető információ megfelelőségével és megbízhatóságával és

a jogi és etikai alapelvekkel, beleértve az IST interaktív használatát. Képesnek kell lenniük az információ keresésére, gyűjtésére, kezelésére, kritikus és következetes felhasználására, a relevanciájának értékelésére, az IST használatára a kritikus gondolkodás, a kreativitás és az innováció támogatására.

Az Magyar Könyvtárosok Egyesülete által kidolgozni kívánt keretrendszer alapját az *Európai Bizottság* által 2011-ben elindított DIGCOMP-projekt keretében 2013-ra kifejlesztett digitális kompetencia keretrendszer jelenti. A DIGCOMP-keretrendszer az *Európai Parlament* és az *Európai Tanács* 2006-os, az előbbieken ismertetett digitális kompetencia fogalmát tekinti kiindulási pontnak. A 2011 januárjától 2012 decemberéig tartó projekt célja az volt, hogy a lehető legteljesebb mértékben meghatározzák a digitális kompetencia deskriptorait, és egy ernyő- vagy metakeretrendszer jöjjön létre, amely összefogja a jelenleg elérhető keretrendszereket, kezdeményezéseket, minősítéseket. A DIGCOMP a korábbiakban felsorolt keretrendszerek közül legerőteljesebben az IT szektorra fókuszáló *European e-Competence Framework* [5], és a tanári kompetenciákat tartalmazó *ICT Competency framework for teachers* rendszerekre épít. [10]

A projekt kezdeményezői is úgy gondolták, hogy komolyan kell venni azokat a nemzetközi felméréseket, tanulmányokat, amelyek az emberek digitális képességeinek hiányosságait jelzik. A hiányok felszámolásához elengedhetetlenül fontos megérteni és definiálni, hogy mi is az a digitális kompetencia.

A projekt eredményeként létrejött egy önértékelési eszközkészlet is, amely öt digitális kompetenciaterületet, és ezeken belül három jártassági szintet, alap, közép és haladó szintet azonosít. A kompetenciaterületek a következők: információ, kommunikáció, tartalom-előállítás, biztonság, problémamegoldás. Az önértékelési eszközt használhatják az egyes állampolgárok saját digitális kompetenciaszintjük leírására, akár egy külső fél számára is értelmezhető módon, és annak megértésére, hogy hogyan fejlesszék kompetenciáikat. Jelen írás keretei között nincs mód a teljes önértékelési keretrendszer ismertetésére, de egy rövid példával mindenképpen rá szeretném irányítani a téma iránt érdeklődők figyelmét.

Az információkompetencia-területen alapszinten állók a következő állításokkal azonosulnak az önértékelés során: *Végre tudok hajtani online kere-*

séseket keresőkön keresztül. Tudom, hogy hogyan mentsek el vagy tároljak fájlokat és tartalmakat (például szövegeket, képeket, zenét, videókat, weboldalakat). Tudom, hogy hogyan kell visszajutnom az elmentett tartalomhoz. Tudom, hogy nem minden online információ megbízható.

Középszinten: *Tudok információt böngészni az interneten és tudok online információt keresni. Ki tudom válogatni a megfelelő információt. Össze tudom hasonítani a különböző információforrásokat. Tudom, hogy hogyan kell elmenteni, tárolni vagy jelölni a fájlokat, tartalmat és információt, és van saját tárolási stratégiám. Az általam lementett és tárolt információt és tartalmat vissza tudom keresni és képes vagyok menedzselni őket.*

Haladó szinten: *A stratégiák széles skáláját tudom használni az internetes információkeresés és böngészés során. Kritikus vagyok az általam talált információval kapcsolatban, és képes vagyok ellenőrizni és felmérni az információ érvényességét és hitelességét. Képes vagyok a kapott információt szűrni és ellenőrizni. Különböző módszereket és eszközöket tudok alkalmazni a fájlok, a tartalom és az információ szervezésére. Stratégiák sorozatát tudom felvonultatni az általam vagy mások által szervezett és tárolt tartalmak visszakeresésére és kezelésére. Tudom, hogy kit kövessék az online információmegosztó helyeken.*

A DIGCOMP projekt legfontosabb eredménye a strukturált felépítésű, ötdimenziós digitális kompetencia keretrendszer. [11] A dimenziók a következők:

1. dimenzió: kompetenciaterületek (információ, kommunikáció, tartalom-előállítás, biztonság, problémamegoldás);
2. dimenzió: kompetenciák, amelyek az adott kompetenciaterülethez tartoznak;
3. dimenzió: jártassági szintek (alap, közép és haladó) minden egyes kompetenciához kapcsolódóan;
4. dimenzió: példák a tudás-, a képesség- és az attitűdelemekre valamennyi kompetencia esetében, de ezek nincsenek jártassági szintek szerint csoportosítva;
5. dimenzió: példák a kompetenciák különböző célú használatára. A hivatkozott jelentésben a munka és a tanulás területére vonatkozó példákat találunk.

A keretrendszer rendkívül részletesen kidolgozott, logikus felépítésű, bővíthető és testre szabható, így tökéletesen alkalmas lehet a legkülönbözőbb

célú digitális kompetenciavizsgálatokhoz. Állításom alátámasztása céljából a következőkben részletesen ismertetem az információ kompetenciaterület egyes dimenzióit.

1. dimenzió: információ;
2. dimenzió: az információ értékelése;
3. dimenzió: jártassági szintek:
 - a. alap: Tudom, hogy nem minden online információ megbízható;
 - b. közép: Össze tudom hasonlítani a különböző információforrásokat;
 - c. haladó: Kritikus vagyok az általam talált információval kapcsolatban, és képes vagyok ellenőrizni és felmérni az információ érvényességét és hitelességét.
4. dimenzió: példák:
 - a. tudás: Képes elemezni a visszakeresett információt. Értékeli a média által szolgáltatott tartalmat. Megítéli az interneten vagy a médiában talált tartalom érvényességét, értékeli és értelmezi az információt. Ismeri a különböző források megbízhatóságát. Ismeri az online és az offline információforrásokat. Tudja, hogy az információforrásokat ellenőrizni kell. Képes az információt tudássá alakítani. Ismeri az online világ befolyásoló erőit.
 - b. képesség: Képes bánni a ránehezedő információval. Felméri az információ hasznosságát, időszerűségét, pontosságát és teljességét. Képes különböző forrásokból származó információkat összehasonlítani, szembeállítani és egyesíteni. Felismeri a nem megbízható forrásból származó megbízható információt.
 - c. attitűd: Felismeri, hogy nem minden információ található meg az interneten. Kritikus a talált információval kapcsolatban. Tudatában van annak, hogy a globalizáció ellenére bizonyos országok túlréprezentáltak az interneten. Tudja, hogy a keresőgépek és algoritmusok nem feltétlenül semlegesek az információ megjelenítésében.
5. dimenzió: példák a tanulásban:
 - a. alap: Néhány, különböző forrásból találtam információkat az 1500-as évek társadalmáról, de nem vagyok biztos abban, hogy hogyan döntsek az értékükről.
 - b. közép: Egy sor, különböző forrásban találtam információt az 1500-as évek társadalmáról, és az értékük megítéléséhez utána néztem az anyagok forrásainak.
 - c. Egy sor, különböző forrásban találtam információt az 1500-as évek társadalmáról,

utánanézttem a forrásoknak, néhányat töröltem, mert a források tudományos jellege nem volt egyértelmű, ellenőriztem a részleteket a forrásokon keresztül, hogy lássam, mennyire lehetnek elfogadhatók.

A DIGCOMP megalkotóinak kifejezett szándéka volt egy olyan keretrendszer létrehozása, amely nagyon sokoldalúan hasznosítható, és mindig az éppen aktuális célnak megfelelően alakítható. Ennek szellemében 2014-ben elkészült egy indikátor-készlet a keretrendszerre építve, amely elsősorban arra alkalmas, hogy összehasonlítsa az egyes uniós tagállamok állampolgárainak digitális kompetenciaszintjét [12] (EU wide indicators of Digital Competence). A Digitális Ágenda 2014-es eredményeinek felméréséhez használták első ízben ezt az indikátorrendszert. Az indikátorok jellemzően az Eurostat által végzett kérdőíves felmérések során használt, az információs társadalom jellemzőit feltáró kérdések közül kerültek ki. [15] Az Eurostat a 2000-es évek elejétől végez kérdőíves felméréseket az információs társadalom, ezen belül az egyének digitális jártasságának mérésére. Természetesen a kérdések az idők során sokat változtak, és bizonyos kérdések ma már nem relevánsak, illetve egyes témaköröket, mint például a biztonságot vagy az online etikettet eddig csak alkalmanként vagy egyáltalán nem tartalmazták a kérdőívek.

A következőkben tekintsük át, hogy jelenleg az egyes digitális kompetenciaterületek és a hozzájuk tartozó kompetenciák megléte milyen kérdésekkel tárható fel az Eurostat adatbázisából. Bizonyos kompetenciákhoz nincs kapcsolódó kérdés. A kompetenciák meghatározása a DIGCOMP alapján történik. [11]

Információ

Böngészés, keresés és az információ szűrése

Hozzáférés az online információhoz és keresés, az információs igény megfogalmazása, a releváns információ megtalálása, a források hatékony kiválasztása, navigálás az online források között, személyes információs stratégia készítése.

Eurostat kérdések:

Információkeresés árukról, szolgáltatásokról
Információ szerzése hatósági weboldalokról
Online hírek, újságok, magazinok olvasása vagy letöltése
Egészséggel kapcsolatos információk keresése

Az információ értékelése

Az információ gyűjtése, feldolgozása, megértése és kritikus értékelése.

Az információ tárolása és visszakeresése

Az információ és a tartalom kezelése és tárolása a könnyebb visszakeresés céljából, az adat és az információ szervezése.

Eurostat kérdések:

Fájlok vagy könyvtárak másolása vagy mozgatása

Kommunikáció

Interaktivitás a technológiák felhasználásával

Interaktivitás különböző digitális eszközök és alkalmazások használatával, a digitális kommunikáció kiterjedtségének, megjelenésének és szervezettségének megértése, a digitális eszközökkel történő kommunikálás lehetséges módjainak ismerete, a különböző kommunikációs formátumok használata, kommunikációs módok és stratégiák adaptálása a különleges használók számára.

Eurostat kérdések:

E-mail küldése és fogadása

Telefonálás, videó hívás interneten keresztül

Részvétel közösségi hálózatokban

Üzenet posztolása chat oldalakon

Információ- és tartalommegosztás

A megtalált információ helyének és tartalmának megosztása másokkal, a tudás, a tartalom és a források megosztásának szándéka és képessége, közvetítőként cselekedni, proaktívan részt venni az újdonságok, a tartalom és a források terjesztésében, a hivatkozási gyakorlat ismerete, az új információk beépítése a meglévő tudásba.

Eurostat kérdések:

Saját előállítású tartalom feltöltése megosztás céljából.

Az állampolgári jogok online gyakorlása

Társadalmi részvétel online alkalmazásokon keresztül, az önfejlesztés lehetőségeinek felkutatása, és felhatalmazás a technológiák és a digitális környezet használatában, a technológiák lehetőségeinek ismerete az állampolgári részvétel céljára.

Eurostat kérdések:

Részvétel közösségi hálózatokban

Üzenet posztolása chat oldalakon

Együttműködés digitális csatornákon keresztül

A technológiák és a média használata team munkára, együttműködési folyamatokban, a források, a tudás és a tartalom közös alakítása és létrehozása.

Etikett a neten

Az online/virtuális kapcsolatok során elvárható viselkedési normák és szokások ismerete, a kulturális különbözőség ismerete, önmagunk és mások megvédésének képessége a lehetséges online veszélyektől, aktív stratégiák kiépítése a helytelen viselkedés felfedezésére.

A digitális identitás menedzselése

Egy vagy több digitális identitás létrehozása, alkalmazása és menedzselése, a személyes e-hírnevünk megvédése.

Tartalom-előállítás

Tartalomfejlesztés

Tartalom előállítása különböző formában, beleértve a multimédiát is, a magunk vagy mások által létrehozott tartalmak szerkesztése, fejlesztése, kreativitás kifejtése a digitális médián és technológiákon keresztül.

Eurostat kérdések:

Weboldal és blog készítése

Elektronikus prezentáció készítése prezentációs szoftverrel (kép, hang, videó, diagram). Alapvető műveletek végzése a táblázatkezelőben.

Integrálás és újraformálás

Már meglévő források módosítása, finomítása, vegyítése új, eredeti és releváns tartalom vagy tudás előállítása céljából.

Eurostat kérdések:

Copy paste eszközök használata az információ mozgatására és másolására dokumentumok között.

Szerzői jog és licencek

Az információra és a tartalomra vonatkozó szerzői jog és a licencek alkalmazásának ismerete.

Programozás

Beállítások, módosítások, alkalmazások használata, szoftverek, eszközök. A programozás elveinek, valamint annak megértése, hogy mi van a program mögött.

Eurostat kérdések:

Számítógépes program írása valamilyen speciális programozási nyelven.

Biztonság

Eszközök védelme

A saját eszközök védelme, és az online kockázatok, veszélyek felismerése, biztonsági és védelmi intézkedések ismerete.

Eurostat kérdések:

Valamilyen védelmi szoftver vagy eszköz használata (anti-vírus, tűzfal, anti-spam) a saját számítógép és az adatok védelmére. Egy vagy több biztonsági termék frissítése legalább alkalmanként.

Személyes adatok védelme

A szolgáltatás közös feltételeinek ismerete. A személyes adatok aktív védelme. Mások magán-szférájának megértése. Önvédelem az online veszélyek, támadások ellen.

Eurostat kérdések:

Valamilyen védelmi szoftver vagy eszköz használata (anti-vírus, tűzfal, anti-spam) a saját számítógép és az adatok védelmére. Egy vagy több biztonsági termék frissítése legalább alkalmanként.

Egészségvédelem

A technológia használatával kapcsolatos, a fizikai és pszichés egészségre káros hatások elkerülése.

A környezet védelme

Az infokommunikációs technológia környezeti hatásainak ismerete.

Problémamegoldás

A technikai problémák megoldása

A lehetséges problémák azonosítása és azok megoldása (az egyszerű problémától a komplex problémákig) digitális eszközök segítségével.

Eurostat kérdések:

Új eszközök csatlakoztatása és installálása

Új operációs rendszer installálása vagy régi újra installálása.

A szoftveralkalmazás konfigurációs paramétereinek módosítása és ellenőrzése.

A szükségletek és a technológiai válaszok azonosítása

A saját igény azonosítása a forrásnak, az eszközöknek és a kompetenciaszintnek megfelelően, az igény és a lehetséges megoldási mód megfeleltetése, a lehetséges megoldások és digitális eszközök kritikus értékelése.

Eurostat kérdések:

Személyes használatra termékek vagy szolgáltatások rendelése az interneten keresztül az elmúlt 12 hónapban.

Online értékesítés

Munkakeresés vagy jelentkezés küldése

Online tanfolyam végzés

Internetes bankolás

Időpont foglalása weboldalon keresztül.

Innováció és a technológia kreatív használata

Innováció a technológia felhasználásával, aktív részvétel és együttműködés digitális tartalom és multimédia előállításban, kreatív önkifejezés a digitális médián és technológián keresztül, tudás-előállítás és elvi problémák megoldása digitális eszközökkel támogatva.

A digitális kompetenciahiány azonosítása

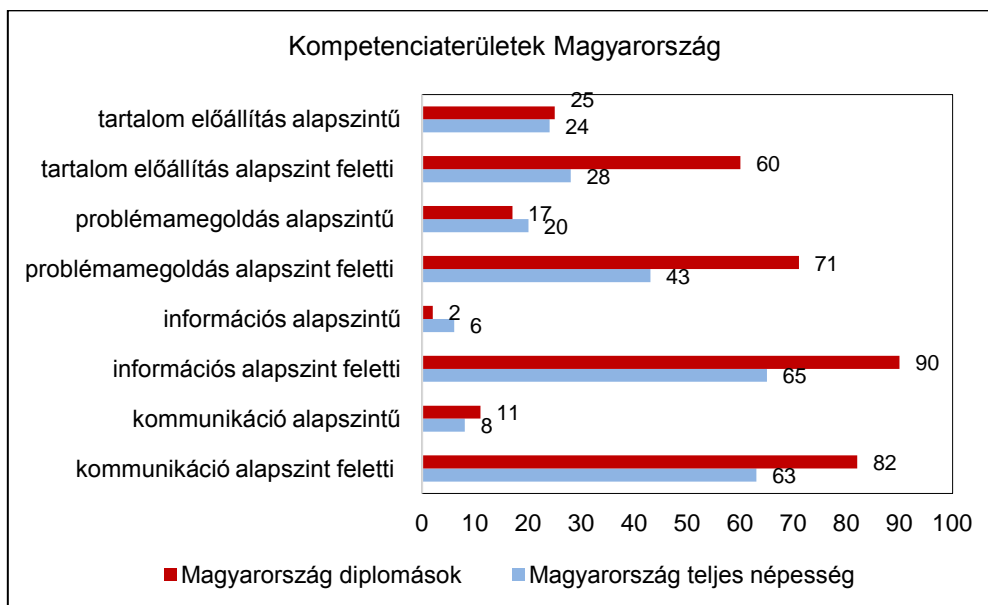
A saját kompetenciafejlesztés és -megújítás szükségességének felismerése, mások támogatása saját digitális kompetenciájuk fejlesztésében, lépéstartás az új fejlesztésekkel.

Ahogy azt már korábban is jeleztem, 2014-ben egy pilot projekt keretében rendelték a keretrendszerhez az egyes kompetenciaterületekhez leginkább illeszkedő indikátorokat, az Eurostat kérdőíveiből. A projekt során az indikátorokat általános céllal, a társadalom egészére fókuszálva választották ki. 2015-re vonatkozóan az EU országok állampolgárainak digitális kompetenciaállapotát már a keretrendszer segítségével tárták fel. A keretrendszer és az indikátorok rendeltetésük szerint nem szakmaspecifikusak, de ha könyvtárosokról van szó, akkor a digitális kompetencia átlag feletti szintű birtoklása, akár könyvtáros szakmai specifikumnak is tekinthető. Mivel az indikátorok alapján nyert adatok az Eurostat adatbázisaiban rendelkezésre állnak, lehetőségünk van arra, hogy csak a diplomásokra végezzünk lekérdezést. Ennél pontosabban nem tudunk a könyvtárosokra szűkíteni, mert nincs adat. Könyvtáros munkakörben ma Magyarországon csak diplomások dolgozhatnak, így ez a szűkítési lehetőség természetes és értelemszerű. Hazánkban a 2014-es statisztikák szerint felsőfokú végzettséghez kötött könyvtári mun-

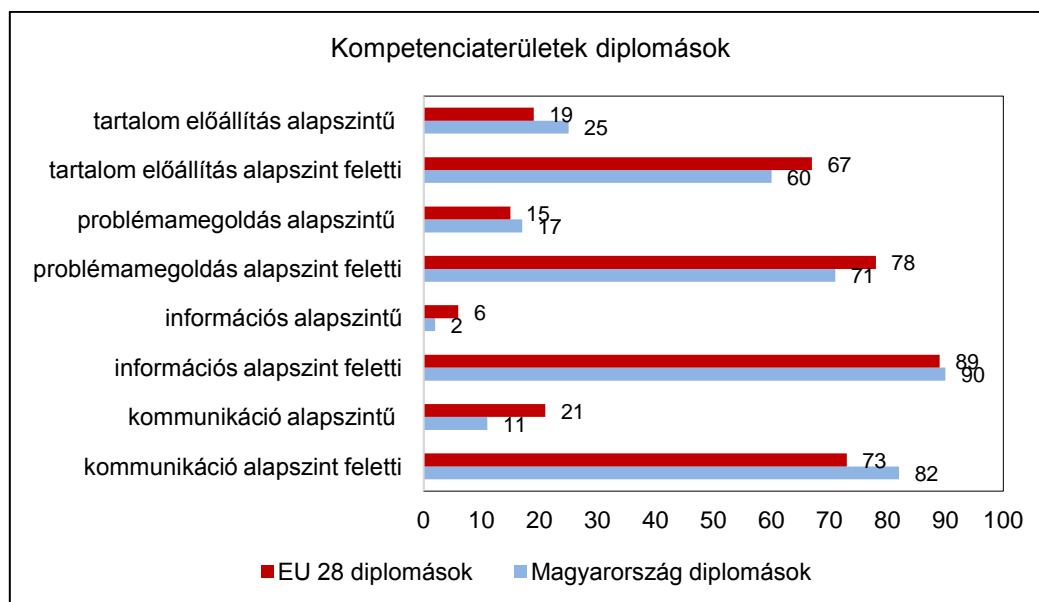
körben 5308 fő dolgozik az iskolai könyvtárakat nem számítva.

Az 1. és a 2. ábrán azt láthatjuk, hogy négy digitális kompetenciaterületen, a felvázolt indikátorrendszer alapján milyen szinten állnak a magyarok, és a magyar diplomások. A DIGCOMP keretrendszer három jártassági szintje helyett az Eurostat-adatok

lekérdezése során a nincs jártassága, alapszintű vagy alapszint feletti jártassága van opciók állnak a rendelkezésünkre. A szintekbe sorolást az határozza meg, hogy a kompetenciához tartozó tevékenységek közül a megkérdezett hányat végzett a vizsgált időszakban. A „biztonság” kompetenciaterület nem vizsgálható, mert nem kapcsolódik hozzá kérdés a jelenlegi Eurostat gyakorlatban.

1. ábra **Digitális kompetencia magyar lakosság**

2. ábra **Digitális kompetencia magyar és EU-s diplomások**

A keretrendszer további finomítását, a könyvtáros szakmai kompetenciák irányába történő fejlesztését jelentheti, ha a modellbe beépítjük a hiányzó indikátorokat és kiegészítjük a meglévőket.

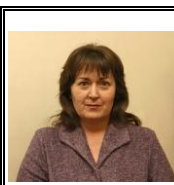
A felvázolt indikátorrendszer alkalmazásával egy olyan kétszintű eszközkészletet állíthatunk elő, amely egyrészt alkalmas lesz arra, hogy a magyar könyvtárosok digitális kompetenciaállapotát összehasonlítsuk az európai diplomások kompetenciaszintjével (Eurostat), másrészt pedig egy differenciáltabb indikátorkészlettel időről-időre felmérhetjük saját állapotunkat és fejlődésünket.

Ez a megközelítés úgy gondolom, egyáltalán nem idegen a könyvtáros közösség számára, mivel a könyvtári minősítés gyakorlata is hasonló algoritmus mentén alakult ki. Napjainkban a „Minősített Könyvtári Cím” elnyeréséhez használt „Könyvtári Közös Értékelési Keretrendszer” is egy európai keretrendszeren, az EFQM modellen alapul.

Irodalom

- [1] Magyar információs társadalom jelentés 1998–2008. Budapest, 2007.
<http://mek.oszk.hu/05600/05681/index.phtml>
- [2] Nemzeti Infokommunikációs Stratégia: Az infokommunikációs szektor fejlesztési stratégiája (2014–2020) v7.0
<http://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf>
- [3] Könyvtári Intézet.
<http://ki.oszk.hu/content/magyarorszag-i-konyvtarak-statisztikai-adatai>
- [4] A Digital Agenda for Europe
<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/index.cfm/knowledge-bank/other-sepa-information/european-commission-communication-a-digital-agenda-for-europe-may-2010/european-commission-communication-a-digital-agenda-for-europe-may-2010.pdf>
- [5] European e-Competence Framework 1.0: A common European framework for ICT Professionals in all industry sectors
http://ecompetences.eu/site/objects/download/4756_EuropeaneCompetenceFramework1.0.pdf
- [6] Common Career Skills Framework
<https://www.ipa.go.jp/files/000041502.pdf>
- [7] Information literacy and competency standards for higher education. Association of College and Research Libraries
<http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/standards/standards.pdf>
- [8] Towards Information Literacy Indicators
<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001587/158723e.pdf>
- [9] Towards media and information literacy indicators
<http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/towards-media-and-Information-literacy-indicators.pdf>
- [10] ICT Competency framework for teachers
<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002134/213475e.pdf>
- [11] DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe.
<http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83167.pdf>
- [12] Measuring Digital Skills across the EU: EU wide indicators of Digital Competence
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/measuring-digital-skills-across-eu-eu-wide-indicators-digital-competence>
- [13] Beacons of the information society the Alexandria proclamation on information literacy and literacy and lifelong learning
http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=20891&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- [14] Key competences for lifelong learning – a european reference frame-work
Official Journal L 394 of 30.12.2006
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>
- [15] European Union survey on ICT usage in households and by individuals 2014.
https://circabc.europa.eu/sd/a/9d890128-8925-4b8a-9dba-3e9281de3759/Questionnaire%20HH%202014_v3.4.pdf

Beérkezett: 2016. IV. 14-én.

Eszenyiné Borbély Mária

a Debreceni Egyetem Informatika
Kar, Könyvtárinformatika
Tanszékének adjunktusa.
E-mail:
borbely.maria@zimbra.inf.unideb.hu